

alibus sententiarum et enervis tenuitate verborum invenisti? Si non vidisti, quis persuasit tantopere te querere, quos inventos statim habere respicere? Denique in epist. 34, ad Mathildem abbatissam: *De componendis quibusdam sententialibus sermonibus tui non sum oblitus; sed tam cito implere non potui pluribus impeditus.* Petri sermones hactenus ineditos nunc primum vulgavimus, ex codice Remigiano acceptos. Atque ut de iis ingenue dicam quod sentio, sunt illi quidem piis sensibus referti, respersi floribus Scripturarum, ac sanctiori vitæ componendæ accommodati: attamen exiles nonnunquam, et uni argumento non satis inhærentes, sed in varia subjectæ materiæ capita (qui mos fere illorum temporum erat) volitantes; mutili et imperfecti aliquando. Digni tamen omnino sunt qui legantur ab iis qui vitam pietatem amant, digni qui emittantur in lucem ad auctoris optimi memoriam. Cæterum in sermone viii de Cæna Domini usus est verbo *transubstantiavit*, quod vocabulum eodem sæculo usurpavit Stephanus episcopus Aduensis in libro De sacramento altaris, cap. 13.

9. Sequitur liber *De panibus*, Joanni Sarisburiensi amico suo nuncupatus, in Bibliotheca Patrum jam editus, uti et duo tractatus sequentes. Opusculi *De panibus* mentionem facit Petrus in epist. 168.

10. Subsequuntur alia duo opuscula, nempe *De tabernaculo Moyai libri duo*, et *liber De conscientia ad Alcherum monachum*, de quibus nihil adnotandum occurrit, nisi quod liber *De conscientia* pressior et nervosior alio opusculo esse videtur.

11. Deinde succedit *liber De disciplina claustrali*, Henrico Campaniæ comiti nuncupatus, quem librum Petrus composuit jam senex, utpote annum trigessimum agens monasticæ professionis; uti ipse in Præfatione testatur, ubi *sciaticæ guttæ* qua pungebatur meminit. Quem locum si conferas cum epistola 83, ad Alexandrum papam, in qua se excusat a concilio Romano propter eandem (ut vocat) *guttam*; non obscure colliges, hunc librum scriptum esse circiter tempus concilii, quod celebratum est anno 1179. Quod si ita placet, Petrus non multo ante annum 1158 vitam religiosam professus est. Quæquam nihil obstat, Petrum sæpius eadem passione affectum fuisse. Certe si *adolescens* (ut superius observatum) vixit in monasterio S. Martini de Campis, longe ante prædictum annum nonien dedit Ordini nostro, ut qui anno 1180 jam ætatis erat exactæ. Lege ipsius epistolas 151 et 166. Istum porro tractatum primum in lucem edidit Acherius noster in Spicilegii tomo III.

12. *Epistolam ad fratres de Monte-Dei*, quæ S. Bernardo perperam ascripta est a multis, Petro nostro tribuendam esse conjectavit eruditus vir, qui nuper epistolam illam Gallicè reddidit. Jam omnium animi in eam sententiam, quæ exquisitis fulta erat conjecturis inclinabant; cum Præfationis istius epistolæ posterior pars, in editisatenus reserata, e mss. codicibus eruta prodit tum in tomo II Biblio-

A theca Cisterciensis a Bertrando Tissierio concinnatæ, tum in nova editione S. Bernardi operum, in cuius Præfationis calce auctor instruit indicem operum suorum, quæ Guillelmi abbatis monasterii S. Theodorici genuina esse compertum est. Ex quo conficitur, epistolam illam verum esse fetum Guillelmi abbatis, cuius nomen utique, tametsi decurtatum, legitur in salutatione epistolæ præmissa hunc in modum, qui in omnibus quos viderim libris manu exaratis exprimitur: *Dominis et fratribus H. priori et H. W. Sabbatum delicatum*, id est *Haimoni priori* et alteri monacho Carthusiano, cuius nomen incipiebat littera *H. Willielmus*. Non ergo Petro nostro, sed Guillelmo adjudicandam esse eam epistolam, evincit tum salutatio epistolæ, tum enumeratio illa Guillelmi operum, quæ in fine Præfationis ab auctore ipso condita est. Accedit auctoris ætas quæ Petro competere non potest. Illa siquidem epistola ab auctore jam *sene* inscripta est *Haimoni priori* Carthusiæ Montis Dei. Auctor enim in Præfatione ad Haimonem jam *senem* se et *deficientem* esse ait. Atqui Petrus virilem ætatem agebat Haimone priore, qui Gaufrido priori primo successit anno 1144 in annos septem: quo tempore Petrus noster necdum annos triginta attigerat. Certe eam epistolam scriptam esse initio institutæ Carthusiæ Montis-Dei intelligimus ex quæstione *novitatis* ab æmulis objectæ, quos auctor a principio revincit. Carthusia vero hæc anno 1136 condita, Gaufridum priorem primum habuit; secundum Haimonem anno 1144, tertium Gervasium anno 1151, cui successit Simon, ad quem duæ exstant Petri nostri epistolæ. His adde styli et orationis discrepantiam magnam, quæ inter legitimas Petri epistolæ aliaque opera, et epistolam ad fratres de Monte-Dei intercedit. Nam hac in epistola stylus turgentior, sententiæ magis pingues, sublimes et fortes; orationis consequentia major, quam in Petri nostri operibus elucet. Ea porro omnia ex æquo respondent aliis Guillelmi abbatis lucubrationibus, quæ ingenium grave, solidum et apprime eruditum spirant. Quæ dotes equidem in Petri nostri scriptis satis apparent, non tamen (ut quidem ego censeo) ad Guillelmi comparisonem. Hæc sunt argumenta, quæ prædictam epistolam non Petro nostro, sed Guillelmo abbati restituendam esse persuadent, nomen scilicet *Willielmi* in salutatione expressum, index Guillelmi operum in fine Præfationis, auctoris ætas et stylus, quæ in Petrum convenire non possunt. Neque his obstat, quod enumeratio illa Guillelmi lucubrationum desit in plerisque exemplaribus mss. Ea siquidem exstat in nonnullis optimæ notæ, signanter in Thuaneo, quod olim fuit Bibliothecæ Montis-Dei. Cur vero Guillelmus *abbatis* nomen ea in Præfatione non assumpsit, inde factum est quod eam epistolam scripsit post abdicatam præfecturam, cum ad Cisterciensium transierat Signiaci monachus factus, ubi et sepultus est. Verum hac de re et de Petro nostro satis ad hunc locum.

TESTIMONIA VETERUM

DE PETRO ABBATE CELLENSI.

I.

Nicolai monachi Clarevallensis epistola 25, quam prioris sui nomine scripsit ad Henricum episcopum Trecentem.

Abbas Cellensis vir religiosus ac timens Deum,

D homo bonus et testimoniam bonum habens a bonis, vita et literatura conspicuus, nobis quoque tanta familiaritate devinctus, ut non sit unus de cæteris, sed præ cæteris unus. Omnia nostra sua sunt, et sua nostra sunt; nos in illo, et ipse in no-

his unus est de ordine suo, in quo domino abbati A vita nihil esse jucundius quam cum litteratis viris nostro (S. Bernardo) amico vestro multum com- placuit, etc.

et de litteris habere sermonem.

II.

Joannis Saresberiensis epistola i72 ad Henricum comitem.

Quas quæstiones cum mihi Albericus Remensis, quem cognominant de porta Veneris, (quæ vulgo Valesia dicitur, nomine vestro adhibitis aliquot litteratis viris proposuisset, ut verum, domine, fatear obstupui, nec quærenti potui habere fidem, donec venerabilem virum, fidelissimum et devotissimum vobis, abbatem S. Remigii adduceret, qui et ipsa proponeret quæstiones, et ad eas cum multa precum instantia pro amore vestro et suo peteret responderi : pro certo affirmans vobis in

III.

Kalendarium Ecclesiæ Carnotensis. ix Kalend. Martii.

Obiit piæ recordationis D. Petrus Carnotensis episcopus, qui prius fuerat abbas S. Remigii Remensis, qui antiquam hanni consuetudinem Theobaldo comite assentiente reformavit.

Petro abbati de Cella scribunt Bernardus epistola 295; Joannes Saresberiensis epistola 75, 77, 81, etc., et Nicolaus Clarevall. epist. 20, 24, 28 (2), etc. Eidem abbati S. Remigii Saresberiensis idem epist. 280, et Alexander papa III, passim. Episcopi vero Carnotensis meminuit Stephanus Tornacensis epistola 136.

(2) Nicolai epistolas epistolis Petri ad eundem responsoriis præmisimus. EDIT. PATR.

JACOBI SIRMONDI

EPISTOLA AD CARTHUSIANOS DE MONTE DEI.

(Edit. Opp. an. 1728, t. III.)

Religiosissimis Dique amantissimis DD. priori et Patribus Carthusiæ Montis Dei, Jacobus SIRMONDUS, Societatis Jesu, S.

Cum mihi nuper ex Lotharinga redeunti aditus ad celeberrimæ domus vestræ septa patuisset, Patres religiosissimi, liceretque jam propius intueri, quæ multorum de ea sermonibus et scriptis prædicata memineram : miratus sum e vestigio, quocumque animum oculosque converterem, supra famam opinionemque nostram excellere universa. Sed ut quod res est dicam, neque ita me loci facies cepit, quamvis eximia, et naturæ ingenio, cultuque amœnissima, neque sacellorum, totiusque ædis sacræ ornatus atque nitor oculos sic affecit, ut animum sanctissimi istius cœtus vestri conspectus et admiratio. Quid enim (mecum ipse reputabam honestius? quid maturius? quid ad pietatem aptius esse queat? aut quenam alia fingi, si hæc non est, forma integra et absoluta æmulandæ religionis? Nimirum hoc erat, cujus gratia jam olim tanto studio visebatur Mons Dei : hoc philtrum atque illex, cur has sedes vestras summi viri tantopere adamarent. Propterea S. Bernardus, cujus signalatam vestigiis cellulam, sacrasque vestes hospitalitatis vestræ indices non inmerito retinetis, istuc libens interdum relicta Clara-valle properabat. Inde Bernardus alter ex abbate Prænestinus episcopus, ritæ mortisque ornamentis clarissimus, Montis Dei latebras Romanis deliciis, et cardinalitiis quæ delatæ fuerant insulis anteponebat. Petrus vero S. Remigii Abbas noster, post delibatam semel congressus consuetudinisque vestræ dulcedinem, quid habuit antiquius, quam ut ad vos identidem, quod ejus Epistolæ testantur, aut re ipsa cum posset, aut votis certe, si re non liceret, animoque et cogitatione recurreret? Qui nunc omnes si cælo delapsi ad vos redirent, nihil ut equidem oenseo, impensius gratularentur, quam eundem hunc apud vos disciplinæ florem, quem primævum viderant, illibatam integrumque tot post sæcula permanere. Quanquam cur ego Montis Dei præcipuam laudem faciam, quæ communis est omnium ubique Carthusianorum? Vestri enim ordinis, RR. Patres, familiæ vestræ proprium est decus, inconcussam ævo ætatem ferre, annorum vices nescire, temporum detrimenta non sentire. Itaque laborant alii ut ruinas suas instaurant; vos ne patiæmini. Illi ut antiquam originis suæ dignitatem intermortuam exsuscitent; vos ut quam hactenus non degeneres tuemini perpetuo conservetis. Quo mihi quidem, cum instituti vestri vitæque præclara sint omnia, nihil admirabilius, nihil ad nominis vestri gloriam illustrius videtur. Erunt quos alia fortasse Ordinis vestri ornamenta moveant, qui plena stuporis exordia suspiciant : domos plurimas non sine cælestibus prodigiis fundatas : episcopales cathedras aut fortiter a vestris hominibus, Brunois exemplo repadiatas, aut sanctissime, cum reniti non possent, ab Hugonibus, Anthelmis, Stephanis administratas; alios rursus diversarum ecclesiarum clarissimos antistites, neque hos solum, sed ipsos etiam summæ potentie dignitatisque principes, cum Guillelmo Nivernensium atque Antiodorensium comite, abjectis coronis tiarisque, cilicicoli vestri asperitatem vel suscepisse vel optasse. Innumerabiles præterea religiosissimorum ac pietate doctrinaque præstantissimorum Patrum turmas, quorum alii virtutum suarum, mirandorumque operum fama oras omnes complerunt, alii saluberrimis laudatissimisque scriptionibus Ecclesiam illustrarunt. Magna hæc profecto, nec sine admiratione memoranda. Sed horum aut pleraque aut omnia suis quoque laudibus alii orationes annumerant. Vestra est, et sine exemplo, ista quam dixi antiquæ disciplinæ perpetua stabilitas et constantia, tanto cæteris gloriosior et illustrior, quanto supra humanam conditionem est, in hac rerum quam patimur mobilitate atque fluxu, gradum figere, atque invariabilem beatarum mentium perseverantiam imitari. Hinc ergo me, ut vobis, RR. Patres, hospitii gratiam his potissimum epistolis redderem, causa non una permovit. Primum quidem, ut earum auctorem vel hæc ratione compotem voli facerem, ut qui ad Montem Dei libenter itare solitus est dum vixit, eo nunc etiam qua potest sui parte revertatur. Tum vos deinde in majorum vestrorum, quam ob oculos ponet, imagine, præsentia felicitatis vestræ bona, qui iisdem vestigiis inceditis, agnoscatis. Me denique inter assiduam divinarum laudum, distinctas actu, variatas temporibus, sed nunquam intermissas excubias, quibus dies noctesque insistitis, dum precum vestrarum beneficium orbi Carthusiano impenditis, admiratorem veneratoremque vestri, in tanti si placet muneris partem aliquam venire jubetis. Valete.